

INTEGRAGIJA MEJNIH IN LAŽJE UMSKO MANJ RAZVITIH UČENCEV V OSNOVNE ŠOLE

Sitar - Žerdin Tereza
Ljubljana

Stoučni rad
UDK: 367.4

V SR Sloveniji opazamo težnjo po vključevanju mejnih in lažje umsko manj razvitih (LUMR) učencev v redne osnovne šole (OŠ) od leta 1972 dalje. Tega leta je osnovno šolo s prilagojenim programom (OŠPP) obiskovalo 2,50% učencev celotne osnovnošolske populacije. Do šolskega leta 1981/82 se je odstotek znižal na 1,89%. Vendar pa je od teh le 63% učencev diagnosticiranih kot LUMR, ostali pa kot mejno inteligentni. Primerjava med posemeznimi občinami nam pokaže velike razlike od 0,66% v obični Mozirje do 6,44% v Gornji Radgoni, kamor sodi tudi področje, ki je v Sloveniji socialno-ekonomsko in kulturno med najmanj razvitimi. V Ljubljani je bilo minulo šolsko leto vključenih 1,05% vseh šoloobveznih otrok.

V šolskem letu 1979/80, ko smo pristopili k raziskovalni nalogi je OŠ obiskovalo 288 razvrščenih (kategoriziranih) učencev, čeprav smo teoretično — po normalni distribuciji — pričakovali, da je le-teh preko 1000.

Cilj raziskovalne naloge je bil primerjati uspešnost vzgoje in izobraževanja razvrščenih učenicev OŠ in OŠ PP v šolskem znanju, sociometričnih vanja razvrščenih učenicev OŠ in OŠ odnosih, mnenjih učencev, strašev in učiteljev.

V celotnem vzorcu je bilo 305 razvrščenih učencev, od tega 134 v eksperimentalni skupini (e. s. - učenci OŠ) in 171 v kontrolni skupini (k. s. - učenci OŠPP). Učenci e. s. so v času zbiranja podatkov obiskovali pouk na 76 OŠ v 25 slovenskih občinah. Učence k. s. smo izbrali na devetih OŠPP, ki se nahajajo na istih geografskih področjih.

Skupini smo strukturno izenačili po spolu, starosti, osnovni diagnozi, zaposlenosti staršev, tipu družine in socialno patoloških pojavih v družini. Dečkov je bilo 62%, starost od 8 do 14 let, 55% jih je komisija za razvrščanje diagnosticirala kot LUMR, ostali pa so bili razvrščeni kot mejno inteligentni. Iz popolnih družin jih je bilo 71%, nekoliko manj kot polovica učencev je živela v družinah s socialno-patološkimi pojavi.

Pri raziskavi smo uporabili naslednje merske instrumente:

- vprašalnik o učencu (osnovne podatke o učencu smo črpali iz izvida in mnenja komisije za razvrščanje)
- vprašalnik za učence
- vprašalnik za starše
- vprašalnik za učitelje
- naloge objektivnega tipa za osnovne izobraževalne predmete
- sociometrično anketo

REZULTATI RAZISKAVE

1. Naloge objektivnega tipa (testi znanja)

S testi znanja smo zajeli snov osnovnih izobraževalnih predmetov (računstvo, slovenski jezik, spoznavanje narave in družbe (SND), spoznavanje narave (SN) in spoznavanje družbe (SD). Naloge smo izbrali iz snovi, ki PP, vendar pa se ta snov ne obravnava na obeh tipih šol v istem razredu. Je sestavni del programov OŠ in OŠ Učenici so reševali naloge glede na starost (n. pr.: 7 — 8 let stari učenci so reševali naloge za 1. razred OŠPP). Testi znanja iz SND, SD in SN so bili sestavljeni iz nalog izbirnega tipa, dopolnjevanja in urejanja. Naloge so bile točkovane. Z enim delom nalog smo preverjali znanje, z drugim delom pa sklepanje in uporabo znanja.

Pri računstvu je bilo za izhodišče sestavljanje nalog poznavanje številskega obsega od 10 do 100.000 z decimalnim zapisom in računskimi operacijami.

Pri slovenskem jeziku smo v 1. in 2. razredu preverjali znanje branja in pisanje po nareku. V 3. in 4. razredu smo poleg hitrosti in pravilnosti branja preverjali še razumevanje prebrnega besedila ter pisane odgovore na vprašanja. Od 5. razreda dalje smo vključili še znanje in uporabo grammatike in delno poznavanje literature.

Rezultate nalog smo z računalniško obdelavo primerjali po 14 variantah in sicer globalno OŠ: OŠPP, nižja stopnja (1.—4. razred): višja stopnja (5.—8. razred), po posameznih predmetih (računstvo, slovenski jezik, SND, SN, SD) ter po diagnozi (LUMR: mejni). Pri tem smo uporabili Sttu-

dentov (t) test na podlagi testiranja razlik srednje vrednosti primerjanih populacij.

Glavna hipoteza naloge je bila potrjena. Razvrščeni mejni in LUMR učenci, ki obiskujejo OŠPP ne dosegajo statistično pomembno boljših rezultatov kot učenci z enakimi umskimi sposobnostmi ki obiskujejo OŠ, vendar pa so dosegli 26,5% boljše rezultate.

Po razdelitvi učencov na nižjo in višjo stopnjo po smo dobili naslednje rezultate:

Razvrščeni mejno in LUMR učenci, ki obiskujejo OŠPP od 1. do 4. razreda so dosegli 10,8% boljše rezultate kot primerjana skupina OŠ. Učenci od 5. do 8. razreda OŠPP pa so dosegli za 39,7% boljše rezultate kot njihovi razvrščeni vrstniki v OŠ, ker pa je tudi statistično pomembno boljši rezultat. Dobijeni rezultati se skladajo s trditvami Goldsteina, Jordana in Mossa (1962), ki so izjavili, da mora biti mentalno retardiran otrok vsaj štiri leta v specialni obravnavi, da so rezultati vidni.

Najslabše rezultate so dosegli učenci 1. razredov OŠPP, od 2. razreda dalje pa je opazen trend porasta razlik v prid OŠPP. Vzrok za slabše uspehe v nižnjih razredih je gotovo tudi v sestavi le-teh, saj se vključijo vanje le tisti učenci, ki imajo izraziteje znižane sposobnosti. Pri naknadnem primerjanju e. s. in k. s. pa smo še ugotovili, da je v slednji 53,2% učencev s kombiniranimi spremnimi motnjami, v e. s. pa jih je le 3,8%. Tudi v spremnih motnjah organskega značaja je razlika. V OŠPP ima tovrstne motnje preko polovica učencov, v OŠ pa 36,5%. To so nedvomno pomembni dejavniki, ki so vplivali na

rezultate, ki pa jih v izboru skupin ni bilo možno eliminirati.

Zanimive so tudi primerjave rezultatov testov znanja med skupinama po predmetih.

V računstvu so učenci OŠPP dosegli za 36% boljše rezultate kot učenci OŠ. Rezultat je tudi statistično pomembno boljši. Dobre rezultate iz računstva povezujemo z uvedbo modernizacije računskega pouka v OŠPP, saj so rezultati v razredih, ki jih modernizacija v času testiranja še na zajela, znatno slabši.

Pri slovenskem jeziku so učenci OŠPP dosegli podobne rezultate kot učenci OŠ. Bili so le 6,2% boljši, v nižjih razredih pa precej slabši, ker povezujemo s pogostimi motnjami vizuelne in auditivne percepcije ter vizuelno-motorične koordinacije, kot posledice pogostejših organskih spremnih motenj pri učencih OŠPP. Istočasno pa nam te ugotovitve narekujejo potrebo po izpopolnitvi metodike slovenskega jezika ter večjega povdarjanja ustnega in pisnega izražanja. Pri SND od 1.—4. razreda so učenci OŠPP dosegli 16,2% boljše rezultate, ker pa statistično ni pomembno boljši rezultat. Pomembno boljše rezultate pa so učenci OŠPP dosegli iz predmetov SN (39,7%) in SD (55,7%) od 5. do 8. razreda.

Pri vseh predmetih je opazno naraščanje razmerja rezultatov od nižjih k višjim razredom v prid OŠPP.

V raziskavi smo previrjali tudi vpliv inteligentnosti (osnovne diagnoze) na razmerje rezultatov testov znanja med obema tipoma šol. Iz prakse nam je znano, da sam IQ, ki je bil osnova za delitev v skupino LUMR in mejno inteligentnih, ni merilo učenčeve uspeš-

mosti. Na uspeh vpliva še niz drugih dejavnikov od socialnega okolja, stimulacije, pa do spremnih motenj.

Primerjali smo učence obeh šol glede na intelektualne sposobnosti v celoti ter razdeljeno na nižjo in višjo stopnjo. V vseh variantah je bila sprejeta ničelna hipoteza. Razlike med skupinama niso bile statistično pomembne. Učenci na višji stopnji so sicer dosegli presej boljše rezultate (LUMR-39%, mejni-40,2%) kot učenci OŠ, vendar je distribucije rezultatov zelo široka od skrijno dobrih do skrajno slabih.

2. Vprašalniki za učence, starše in učitelje

Z vprašalniki za učence smo zbrali odgovore le-teh o počutju v šoli, o odnosu do šolskih predmetov, učiteljev in sošolcev ter o preživljanju prostega časa. Več učencev OŠPP je odgovorilo, da se v šoli počutijo dobro ali zelo dobro, toda s primerjano skupino ni bilo statistično pomembnih razlik. Zanimivi so rezultati, iz katerih spoznamo odnos do šolskih predmetov. Učenci OŠ imajo radi telesno vzgojo, ne marajo pa računstva, slovenskega jezika in tehnične vzgoje. Učencem OŠPP je najljubši predmet ravno računstvo in tehnična vzgoja, odklanjajo pa glasbeno vzgojo. Prijateljski odnos do sošolcev in učiteljev je v OŠPP izkazan večkrat, vendar z OŠ ni statistično pomembnih razlik. Učenci OŠ imajo manj prostega časa, več se učijo, pa tudi pri domačem delu staršem več pomagajo. Med poukom jim učitelji ne pomagajo veliko, imajo pa pogosteje dopolnilni pouk in organizirano pomoč sošolcev. Tudi starši in sorodniki jim pri učenju pomagajo v večji meri.

Učenci OŠPP so pogosteje vključeni v različne interesne dejavnosti, med poukom jim učitelji več pomagajo, medtem ko se starši z njimi ukvarjajo manj.

Učitelji na OŠ pouka ne diferencirajo, niti ga ne individualizirajo, temveč razvrščenemu učencu najpogosteje nudijo le individualno pomoč. Iz teh odkritih izjav učiteljev lahko sklepamo, da je individualizacija in diferencijacija pouka v danih pogojih še vedno le lep onačelo, ki pa ga v praksi ni možno izvajati. Za posamezne učence pa so učitelji izjavili, da prešolanje zanje niti ni potrebno.

Z vprašalniki za starše smo dobili vpogled v njihov odnos do ene ali druge oblike izobraževanja, mnenja o uspešnosti otrokovega šolanja, o otrokovih odnosih do sošolcev in obratno, mnenja o učiteljih in o otrokovih perspektivah. Starši učencev OŠ so bili v svojih mnenjih zelo medli, ubirali so srednjo pot oziroma se niso opredeljevali. Starši, katerih otroci so najprej obiskovali OŠ in se nato prešolali, so se o prešolanju vsi, razen enega, izrazili pozitivno. Menijo, da je potrebno, da se otroci izobražujejo v posebnih organizacijah, da imajo njihovi otroci tako boljši življenjske perspektive, v večini tudi izjavljajo, da se njihovi otroci na OŠPP počutijo boljše kot so se na OŠ.

3. Sociometrična anketa

S pomočjo sociometrične ankete smo ugotavljali pozitivni in negativni izbirni status učencev ter indeks relativne popularnosti. Z obdelavo anket smo ugotovili, da razvrščeni učenci, ki obiskujejo redno OŠ v svojem šolskem okolju niso zaželeni, čeprav pa so

med njimi tudi posamezniki, ki v svojih razredih izstopajo po priljubljenosti, vendar pa vzrokov tako za pozitivni kot negativni status nismo razlikovali. Medsebojnih prijateljstev v OŠ praktično ne gojijo. Med njimi je veliko takih, ki niso prejeli nobenega ne pozitivnega ne negativnega glasu. so torej izolirani.

SKLEP

Cilj raziskave, ki je zalela 305 razvrščenih mejnih in LUMR učencev je bil primerjanje uspešnosti vzgoje in izobraževanja v OŠ in v OŠPP v nekaterih elementih.

Globalna primerjava znanja ni pokazala statistično pomembnih razlik. Razlika v znanju pa se iz leta v leto povečuje v wrid OŠPP in je za samo višjo stopnjo tudi že statistično pomembna. Posebno dobri rezultati so pri računstvu, kar potrjuje uspeh modernizacije računstva v OŠPP. Slab uspeh v slovenskem jeziku v OŠPP pa narekuje potrebo po temeljitejšem v metodiko pouka slovenskega jezika. Razvrščeni učenci na OŠ se tam počutijo le nekoliko slabše kot njihovi vrstniki na OŠPP, z delom in učenjem so bolj obremenjeni, prav tako njihovi starši. To pomeni, da so pri učencih OŠPP še neizkoriščene kapacitete, časovna rezerva, starši pa so skrb za svoje otroke v prevexnkn meri prepustili šoli. Starši, katerih otroci so se prešolali na OŠPP so zadovoljniji z otrokovim in svojim počutjem, uspehom otrok in perspektivami. Starši, ki se za prešolanje niso odločili, so v večini osveščeni o slabih otrokovih perspektivah, otrok pa v večini primerov niso prešolali zaradi oddaljenosti, v nekaterih vaških šolah pa je tudi samo

po 12 otrok v razredu. Učitelji v OŠ razvrščenim učencem individualno pomagajo predvsem pri dopolnilnem pouku. Sociometrični status razvrščenih učencev v OŠ ni ugoden.

S sodelavci prn raziskavi smo se zavedali, da je na rezultate vplivala množica dejavnikov, katerih nismo mogli kontrolirati oziroma jih odstra-

niti, zato moramo na rezultate gledati izključno s to rezervno. Kljub temu pa menimo, da bi odgovor o primerjanju vzgoje in izobraževanja razvrščenih učencov v OŠ in v OŠPP nekoliko dopolnili, če bi raziskavo nadaljevali in sicer med že zaposlenimi, kjer bi se eni in drugi srečali v enakih delovnih in socialnih pogojih.

INTEGRATION OF BORDERLINE AND MILDLY MENTALLY RETARDED PUPILS INTO REGULAR SCHOOLS

S U M M A R Y

The aim of this investigation was to study the success of education of borderline and mildly mentally retarded pupils attending regular schools and those attending regular schools with specially adapted programs. The sample consisted of 305 borderline and mildly mentally retarded pupils.

There was no statistically significant difference between the two groups of pupils in their school achievement when results of total groups of pupils were analysed. However, when the school achievement of the two groups of subjects was analysed in regard to the grade the pupils attended, it was found that pupils attending regular schools with adapted programs are more successful the higher the grade they attended, and especially in mathematics. Their success in tests of Slovenian language was rather poor, which points to the need of modification of methods of teaching of this subject. Parents of pupils attending regular schools with adapted programs are satisfied with the success and perspectives for their children. On the other hand, parents of mildly mentally retarded children attending regular schools are not satisfied with the perspectives for their children. The sociometric status of these children is also rather low.